

ставити себе під загрозу звільнення своїм роботодавцем з можливих мотивів «помсти» за таке повідомлення. Відповідно до цього, нова редакція ч. 1 ст. 172 КК України покликана діяти, так би мовити, на випередження для запобігання таким випадкам незаконного звільнення.

В цілому позитивно оцінюючи зміст кримінально-правової охорони представленої в ст. 172 КК України відзначимо окремі зауваження щодо розуміння окремих її положень:

По-перше, диспозиція ч. 1 ст. 172 КК України не дає чіткого розуміння кого саме законодавець має на увазі під поняттям «інша особа», про факти корупційних діянь якої повідомив потерпілий. Вказане поняття можна розуміти, як у вузькому так і широкому значенні. У вузькому значенні - це працівник підприємства, установи, організації, в якій він працює разом з потерпілим. При цьому, внаслідок повідомлення останнього про факти корупційних діянь керівник або уповноважена особа відповідного підприємства, установи, організації здійснює незаконне звільнення. У широкому значенні - це взагалі будь-яка інша особа, яка впливаючи на керівництво або уповноважену особу підприємства, установи організації на якій працює потерпілий бажає його звільнення. Тобто, законодавець досить не чітко окреслює межі кримінально-правової охорони представленої в ст. 172 КК України.

По-друге, залишається не досить зрозумілою позиція законодавця щодо необхідності окремого визначення такої підстави незаконного звільнення, як повідомлення працівником про вчинення іншими особами порушення вимог Закону України « Про засади запобігання і протидії корупції ». Адже вказана підстава, як і будь-яка інша (наприклад, повідомлення працівником про вчинення злочину або адміністративного правопорушення іншою особою) в залежності від обставин, може бути складовою особистих мотивів через які звільняється потерпілий, або ж може кваліфікуватися, як інше грубе порушення законодавства про працю.

По-третє, на мою думку вказівка на конкретний нормативний акт в диспозиції статті Особливої частини КК України є новелою кримінального законодавства, що негативно може відобразитися на подальшу правотворчість у сфері кримінально-правових норм. Адже не виключено, що перелік корупційних діянь та заходів, спрямованих на запобігання та протидію корупції визначається або в подальшому буде визначатися лише Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції». В такому разі всі інші корупційні діяння, що не охоплюються вказаним Законом, та про вчинення яких іншими особами повідомив працівник - не охоплюватимуться складом злочину передбаченого ст. 172 КК України.

Мотиви расової, національної чи релігійної нетерпимості: питання кваліфікації та відмежування

Гордієнко О.В., студент 4 К-А курсу ННІЗН НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент *Мостепанюк Л.О.*

Кримінальне законодавство, як і будь-яка галузь права, є динамічною і постійно змінюється шляхом внесення змін і доповнень до чинного Кримінального кодексу України 2001 р. (далі - КК). Так, декілька років тому Верховна Рада України прийняла закон про внесення змін до КК, метою якого було посилення боротьби з расизмом, національною та релігійною

нетерпимістю. Відповідно, це спричинило низку змін до норм КК, однією з них стала ст.115 КК, що передбачає відповідальність за умисне вбивство. Саме у п. 14 ч. 2 ст. 115 КК з'явилася нова кваліфікуюча ознака - вчинення злочину з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості.

До цього часу Україна притримується курсу на європейську інтеграцію, а нещодавно була підписана угода про асоціацію з Євросоюзом. Тому Україна, прагнучи стати повноправним членом Європейського Союзу, зобов'язана поступово приводити національне законодавство у відповідність із загальноєвропейським, що спрямоване на боротьбу в протидію з ксенофобією, расизмом, шовінізмом та іншими протиправних дій проти громадян.

Україна є членом різних міжнародних організацій, відповідно на неї поширюється міжнародне право, в тому числі Загальна Декларація прав людини, де у ст.2 зазначено: «Кожна людина повинна мати всі права і свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови...» [2]. Згідно з цим та іншими міжнародними документами, що містять у собі перелік прав людини або закріплюють положення щодо рівноправності людей незалежно від їх конфесійної та національної приналежності, обов'язком держави є визнання і захист цих прав. Саме ця група міжнародно-правових документів повинна стати підґрунтям, на якому кожна держава має конструювати свої відносини з меншинами, існуючими на її території. Кримінальне законодавство України виступає запорукою дотримання Конституції України, забезпечуючи захист її положень шляхом встановлення кримінально-правових норм і передбачення покарань за їх порушення.

В Україні налічується значна кількість іноземців з Центральної Азії, Близького Сходу, країн Африки. Починаючи з 2005 року, почала зростати активність молодіжних неформальних об'єднань, діяльність яких спрямована на насильницькі дії на ґрунті расової та національної ворожнечі. Щодо загальної статистики вбивств здійснених на расовому ґрунті в Україні, то вона залишається поки що недоступною. Останній злочин на расовому ґрунті, який став відомий громадськості - це вбивство у 2009 р. громадянина Нігерії у Львові.

Варто підтримати позицію А.В. Савченка, який стверджує, що п. 14 ч. 2 ст. 115 КК має місце тоді, коли винний прагне продемонструвати людську неповноцінність потерпілого через належність останнього до конкретної раси, нації (національності) чи етнічної групи або релігійної конфесії (вірвчення) та внаслідок цього виявляє своє упереджене, ненавистницьке ставлення до нього [4, С. 175]. Вчений також підкреслює, що суспільна небезпека цього злочину полягає не тільки в посяганні на життя особи, а й є порушенням ст. 24 Конституції України про рівність прав та свобод людини та громадянина незалежно від раси, кольору шкіри та інших релігійних переконань [4, С. 175].

Мотиви расової, національної чи релігійної нетерпимості визначаються значним посиленням серед певних груп населення настроїв неприязні, почуття сильної ворожнечі та огиди до інших етнічних або расових груп чи конфесій, приниження позитивних якостей тієї чи іншої нації порівняно з іншими [3, С. 49].

Для застосування п. 14 ч. 2 ст. 115 КК потрібно встановити конкретний мотив з тих, що перелічені в законі або їх сукупність. Цей мотив може поєднуватися з іншими: помста, корисливість, хуліганські мотиви. Проте домінуючим повинен бути саме мотив прагнення винної особи вчинити фізичну посягання над потерпілим у зв'язку з його расовою та національною

приналежністю або релігійними переконаннями. Також сюди можна віднести бажання продемонструвати ксенофобію або шовіністські погляди.

Ще одна проблема, яка постає при кваліфікації умисного вбивства з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості - це розмежування його від злочину, скоєного з хуліганських мотивів. Прикладом може бути справа про умисне вбивство 18-річного громадянина Демократичної Республіки Конго, якому було нанесено мисливським ножом 15 ударів у ділянку голови. За підозрою у скоєнні злочину було затримано кількох 16-річних мешканців м. Києва. За даними МВС, підозрювані сповідували расистську ідеологію: у мобільному телефоні одного із затриманих були знайдені зображення із фашистською символікою, фото, на яких група осіб салютує правою рукою та голосно проголошує: «Хайль Гітлер», а також малюнок із закликком «Убей іммігранта». Обвинувачення було пред'явлене за сукупністю злочинів, передбачених ч. 3 ст. 161 та ч. 1ст. 115 КК, а його товаришу - за ч. 2 ст. 161КК. Розгляд справи тривав чотири роки і завершився 7 лютого 2012 р. виправдальним вироком Шевченківського районного суду м. Києва [1].

Після оскарження справа була направлена на новий судовий розгляд за тими ж звинуваченнями. У стадії доповнень судового слідства прокурором внесено до суду постанову про зміну обвинувачення в суді, оскільки в ході судового слідства начебто було встановлено, що під час нанесення тілесних ушкоджень обвинувачений керувався виключно хуліганським мотивом, що, на думку слідства, унеможливає кваліфікацію дій останнього за ознаками складу злочину, передбаченого ст. 161 КК України та ч.1. ст. 115 КК України [1]. Прокурор запропонував оцінити дії одного з обвинувачених за п. 7 ч. 2 ст. 115 КК, а дії його напарника - за ч. 2 ст. 296 КК. Зміна обвинувачення призвела до того, що 13 червня 2013 р. той же Шевченківський суд ухвалив направити справу для проведення додаткового судового розслідування [1].

На думку сторони обвинувачення (прокуратури), сукупність обставин вчинення злочину (громадське місце, денний час та можливий відкритий характер нападу) вказує на існування хуліганського мотиву та підтверджує відсутність у обвинуваченого мотивів расової нетерпимості. Ми вважаємо такі аргументи непереконливими.

Водночас, ми вважаємо, що мотиви расової, національної чи релігійної нетерпимості та хуліганські мотиви суттєво відрізняються. По-перше, в основі мотивів нетерпимості знаходяться стійкі почуття ненависті, помсти, інколи - заздрощів. При формуванні хуліганського мотиву стійких емоцій немає; хуліганські спонукання виникають раптово і базуються на деяких негативних рисах особистості злочинця (егоїзм, схильність до агресії, наявність психологічних комплексів). По-друге, особа, яка керується хуліганськими спонуканнями, виявляє неповагу до суспільства в цілому, протиставляє себе всій громаді; особа, яка має мотиви расової, національної чи релігійної нетерпимості, спрямовує свої дії проти сегменту суспільства - його окремої групи. По-третє, спонукальним фактором, який впливає на виникнення хуліганських спонукань, може бути поведінка самого потерпілого, проте в більшості випадків привід взагалі відсутній; приводом для вчинення посягання з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості виступає «інакшість» потерпілого, неприйняття якої «запускає» мотиваційний механізм злочинної поведінки.

Підсумовуючи, можна сказати, що законодавство України потребує подальшого удосконалення. Необхідно враховувати положення міжнародних організацій, зокрема - Європейської комісії проти расизму та нетерпимості. А для боротьби з проявами расової, релігійної та національної нетерпимості слід удосконалювати зовнішньоекономічну політику у сфері міграційних процесів, проводити загальнодержавні заходи, спрямовані на зменшення радикально налаштованих груп чи організацій тощо.

Список використаних джерел:

1. Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 7 лютого 2012 р. / Справа № 1-11/11 / Державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://www.revestr.court.gov.ua/Review/21331543>.
2. Загальна декларація прав людини: Прийнята і проголошена у резолюції 217АА (II) Генеральної Асамблеї від 10.12.1948 р.
3. Мостепанюк Л. О. Мотиви расової, національної чи релігійної нетерпимості у злочинах проти життя та здоров'я особи: питання тлумачення та кваліфікації / Л. О. Мостепанюк // Наука і правоохорона. - 2011. - № 2 (12). - Частина II. - С. 48-52.
4. Савченко А.В. Вплив мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості на кваліфікацію злочинів / А.В. Савченко // Вісник Академії адвокатури України. - №1 (17). - 2010 - С. 174-177.